

ԳՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՎԱՔԱՇՈՒ ՇԻՐԱԿԻՑ

Հնագիտական պեղումները, որոնք ծավալվել են Հայկական ՍՍՀ տարածքի վրա, միայն վերջին երեք տասնամյակների ընթացքում ի հայտ են բերել հին ու միջնադարյան բազմաթիվ մետաղե դրամներ, Դրանք ներկայացնում են Հայաստանի պատմության տարրեր ժամանակ-ներում շրջանառության մեջ եղած այն դրամական միավորները, որոնք ապրանքափոխանակու-թյան պրոցեսում ունեցել են գործառական նշանակություն:

Դրամագիտական նյութեր Հայաստանում գտնվում են նաև պատահական ձևով, դաշտային ու շինարարական աշխատանքների ժամանակ: Հայտնաբերվում են ոչ միայն առանձին, հատուկ-կենտ օրինակներով մետաղե հին ու միջնադարյան դրամներ, այլ հաճախ ամբողջական դրա-մական գանձեր, որոնք տարաբախտաբար միշտ չէ, որ պահպանվում են, այլ անցնում են ձեռքից ձեռք և երբեմն անհետ կորչում: Տեղական բնակչության մեջ, մասնավորապես առան-ձին հնահավաքների մոտ, պահվում են առավելապես տեղում գտնված դրամագիտական նյու-թեր, որոնց քննությունը նույնպես կարևոր է:

Վերջերս Հայաստանի պատմության պետական թանգարանը ձեռք բերեց դրամագիտական նյութերի մի նշանակալից հավաքածու՝ բաղկացած ավելի քան հինգ հարյուր հիսուն մետաղե դրամներից ու մեղալներից: Դրամագիտական նյութի հետ առկա են նաև երկու հին ու միջնա-դարյան կնիք-մատանիներ: Հավաքածուն կազմվել է շուրջ 60 տարիների ընթացքում լեհինա-կանի բնակիչ հնահավաք Արտավազդ Սանոյանի ջանքերով:

Քննությունը պարզել է, որ հիշյալ մետաղե հին դրամները հատ առ հատ հավաքվել են նախկին Ալեքսանդրապոլի (Լենինական) և նրան մերձակա գյուղերի բնակիչներից: Վերջիններս դրանք գտել են պատահականորեն՝ իրենց դաշտային ու շինարարական աշխատանքների ժա-մանակ: Ա. Սանոյանը փոխանակության կարգով իր հավաքածուն համալրել է նաև այնպիսի դրամական միավորներով, որոնք թեև բնորոշ չեն տեղական շրջանառությանը, բայց որոշակի հետաքրքրություն են ներկայացնում պատմական առումով:

Հավաքված դրամներից վաղագույնը վերաբերում է մ. թ. ա. IV դ., իսկ նորագույնը՝ մեր օրերին: Ընդհանուր առմամբ Շիրակում հավաքված դրամագիտական նյութերի մեծ մասը, հատկապես հին և միջնադարյան դրամների հիմնական խմբերը, ներկայացնում են պատմական Հայաստանի հյուսիս-արևելյան շրջաններում տարածված այն մետաղյա դրամները, որոնց օրինակները հաճախ հայտնաբերվում են հնագիտական պեղումների շնորհիվ: Հավաքված դրամ-ների մեծ ամպը են նաև բացառիկ հազվագյուտ օրինակներ: Դրանցից է, օրինակ, Սիցիլիայի Սիրակուզա քաղաքում մ. թ. ա. IV դ. թողարկված փոքր արժեքափի, ատտիկյան արծաթե դրամի ¹/₆ մասը ներկայացնող միավորը: Վերջինս ենթակա է հատուկ քննության: Հարկ է նշել, որ Սիրակուզայի նմանօրինակ դրամի գոյության մասին մեր երկրում մինչև օրս հրա-տարակված տվյալներ չկան: Ա. Սանոյանի հավաքածուի արժեքավոր նյութերից է Արտա-վազդ IV-ի պատկերով արծաթե դրամը, որը բարեբախտաբար պահպանվել է հիանալի հստա-կությամբ: Այդ դրամից մինչև օրս հայտնի էին ընդամենը երեք օրինակ: Դրանցից մեկը պահ-վում է Բրիտանական թանգարանում, իսկ երկուսը՝ Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում: Իր կերտվածքի մանրամասնություններով մեր օրինակն առավելություններ ունի թե՛ Բրիտանական թանգարանի և թե՛ ամերիկյան մասնավոր ժողովածուներում պահվող նմուշների հանդեպ: Շիրակում հավաքված այս դրամների շարքում առկա է Սելևկյան Ալեքսանդր I Բալասի (152—144) պատկերով մի ուշագրավ դրամա: Սելևկյան այս դրաման կարևոր աղբյուր է ոչ չնչինիստական ժամանակներում թողարկված ատտիկյան կշռային լափի հիմնական միավորի ուսումնասիրության համար: Ա. Սանոյանի հավաքածուում առկա են նաև հռոմեական ղեկար-

1 Զարեհ Պտուկյան, Արտաշեսյան հարստության դրամները, Վիեննա, 1969, էջ 61, № 3. Երբորդ նմուշը հայտնի է Զորջ Մակլամոնդի (ԱՍՆ) դրամագիտական նյութերից:

ներ, որոնցից շատերը հաղվագյուտ են Հայաստանում։ Այդ տեսակետից հետաքրքրական են մասնավորապես Հոռմի հանրապետության շրջանի ձիավոր երկվորյակների պատկերներով արժանի դրամները՝ թողարկված մ. թ. ա. II—I դդ.։ Դրանց հետ միասին հավաքածուում ներկայացված են Հոռմեական կայսրության վաղ շրջանի դենարները, որոնց վրա դիտվում են տարրեր պատկերներ՝ նվիրված Օգոստոս կայսեր հաղթանակներին։ Կան նաև Կապադովկիայի Կեսարիա քաղաքում զրկազված Հոռմեական դրամներ, որոնք խիստ կարևոր են այդ շրջանի քաղաքական դեպքերի ժամանակագրությունը նշանելու համար։

Հայ-պարթևական առնչությունների տեսակետից հետաքրքրական են այն արծաթե դրամները, որոնցով ներկայացված են ավելի քան տասը դահակալների պատկերներ՝ նրանց տիտ-դոսների հունարեն արձանագրություններով։ Հավաքված դրամների շարքում ուշագրավ են նաև սասանյան արծաթե դրամները և դրանցից հատկապես այն միավորները, որոնք շրջանառության մեջ են մտել Սասանյանների հաստատման վաղ շրջանում։ Պահպանված են Սասանյան պետության հիմնադիր Արտաշիրի (224—241) և նրա մերձավոր հաջորդների՝ Շապուհ I-ի (241—272), ինչպես նաև Նարսի (293—303) դիմաքանդակներով արծաթե դրամներ՝ ընդարձակ պահպանված արձանագրություններով։ Բացի այդ, կան Հաղկետ, Փերոզ, Կավադ, Խոսրով, Որմիդդ վերջին Սասանյան դահակալների օրոք թողարկված դրամներ՝ զրկազված Իրանի տարրեր քաղաքներում՝ V—VII դդ.։

Պահպանված են համառոտագրություններով սասանյան դրամների վրա հիշատակված են նահապետներ, Իսթաթիր, Թիվ-Արտաշիր, Թեյ, Արարհար, Մերվ, Բիշափուր և այլ իրանական քաղաքների անուններ։

Շիրակում հաճախ են գտնվում Բյուզանդական կայսրության տարբեր ժամանակներում թողարկված դրամներ։ Պատահական չէ, որ բյուզանդական ծագում ունեցող պղնձե դրամներից, որոնք X—XI դդ. լայն տարածում ունեին Բագրատունյաց թագավորության մայրաքաղաք Անիում, առանձին նմուշներով ներկայացված են Ա. Սանդյանի հավաքածուի մեջ։ Այդ խմբի դրամական միավորներից հաղվագյուտ օրինակ է հատկապես Թեոֆանոս կայսեր գահակալության (919—944) վերջին տարիներին թողարկված արծաթե դրամը (միլիարենս), որի վրա արձանագրված են կայսեր և նրա զահաժառանգների անունները։ Նթե նկատի ունենանք, որ X դ. 30—40-ական թվականներին Բյուզանդիայում արծաթե դրամներ ընդհանրապես թիչ էին թողարկվում, ապա պարզ կդառնա այդ օրինակի կարևորությունը։ Ինչ վերաբերում է Ա. Սանդյանի հավաքածուի նյութերի մյուս խմբին, ապա դրանք առավելապես միջնադարյան դրամական միավորներ են, թողարկված ինչպես ասիական, այնպես էլ եվրոպական երկրներում։ Որոշ չափով ներկայացված են նաև նոր ու նորագույն ժամանակներին վերաբերող նյութեր, բայց որում ոչ միայն եվրոպական ու ասիական, այլև ամերիկյան դրամական միավորներ։

Հայաստանի պատմության համար կարևոր են այն օրինակները, որոնք թողարկվել են տեղում կամ ուղղակիորեն առնչվում են երկրի դրամական շրջանառության հետ։ Այդ տեսակետից հիշատակելի են 714—715 թթ. Արաբական խալիֆայության կողմից Դվինում զրկազված արծաթե դրամները, ինչպես նաև Անիում Հուլադույան Սուլեյման խանի անունով (1333—1344) զրկազված պղնձե դրամները և մի քանի այլ դրամական միավորներ, որոնք պահպանվել են հատուկ կենտ նմուշներով։

Ստորև ներկայացնում ենք առավելապես Շիրակում հավաքված և ներկայումս Հայաստանի պատմության պետական թանգարանում պահվող այդ հավաքածուի նյութերի ընդհանուր ցու-

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄՈՒՇԵՂՅԱՆ

Պատմական գիտությունների դոկտոր

* Միշտ չէ, որ կարողացել ենք պահպանել դրամական միավորների դասակարգման ժամանակագրական կարգը։ Նման շեղումները գերազանցապես պայմանավորված են աշխարհագրական, մասամբ նաև պատմական դարաշրջանները պահպանելու և նյութը շմասնատելու հանգամանքներով։

ԱՆՏԻԿ ՇՐՋԱՆ

ԴԱՍԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արժաթ

- 1 Տետրադրախմա, թողարկված Կարթագենում, մ. թ. ա. IV դ., դիցուհու և ձիու պատկերներով, առանց արձանագրության:
- 2 Օբոլոս, թողարկված Սիցիլիայի Սիրակուզա քաղաքում, մ. թ. ա. IV դ., Պերսեֆոնե դիցուհու և քառաձի մարտակառքի պատկերներով, ինչպես նաև քաղաքի անվան հունարեն արձանագրությամբ:

ՀԵԼԵՆԻՍՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

ԱԼԵՎՍԱՆԴՐ ՄԱԿԵԴՈՆԱՑՈՒ ՏԻՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

արժաթ

- 3—4 Տետրադրախմա, թողարկված Ալեքսանդր Մակեդոնացու (336—323) գահակալության տարիներին, Հերակլես-Ջևս պաշտամունքային պատկերներով, ինչպես նաև միապետի անվան հունարեն արձանագրությամբ:
- 5 Տետրադրախմա, թողարկված Ալեքսանդր Մակեդոնացու և Ջևսի պատկերներով, ինչպես նաև միապետի անվան հունարեն արձանագրությամբ:
- 6—10 Դրախմա, թողարկված Ալեքսանդր Մակեդոնացու գահակալության տարիներին, պաշտամունքային նույն պատկերներով ու նշաններով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրությամբ:

պղինձ

- 11 Երկքաղկոս, թողարկված Ալեքսանդր Մակեդոնացու գահակալության տարիներին, ձիավոր միապետի և Հերակլեսի պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրությամբ:
- 12 Քաղկոս, թողարկված Ալեքսանդր Մակեդոնացու գահակալության տարիներին, միապետի պատկերով և պաշտամունքային նշաններով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրությամբ: Հայաստանում հազվագյուտ օրինակ է:

ՍԵԼՎԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արժաթ

- 13 Դրախմա, թողարկված Ասորիքում, Ալեքսանդր I Բալասի և Ապոլոնի պատկերներով, ինչպես նաև միապետի անվան ու տիտղոսների հունարեն արձանագրությամբ:
- 14—15 Տետրադրախմա, թողարկված Ասորիքում, Անտիոքոս VII Էվերգետոսի (138—129) գահակալության տարիներին, միապետի և Աթենասի պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրությամբ:

ԿԱՊԱԴՈՎԿՅԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

16—18 Դրախմա, թողարկված Կեսարիայում, Արիարաթ VII Փիլոմետորի (111—99) գահակալության տարիներին, միապետի և Աթենասի պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրությամբ:

ՊԱՐԹԵՎԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

19—23 Դրախմա, թողարկված Միհրդատ II-ի (128—88) գահակալության տարիներին, արքայի և պարթևաց նահապետի պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրությամբ:

24—29 Դրախմա, թողարկված Միհրդատ II-ի գահակալության տարիներին, սույն պատկերազրական տվյալներով, բայց արքան ներկայացված է ղլանաձև թագով, օժտված ականջակալներով և ճակատին կապված ժապավենով:

30—32 Դրախմա, թողարկված Գոտարդ I-ի (90—80) գահակալության տարիներին, թագավորի և պարթևաց նահապետի պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրությամբ:

33 Դրախմա, թողարկված Որոդես I-ի (80—77) գահակալության տարիներին, թագակիր արքայի և պարթևաց նահապետի պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրությամբ:

34 Դրախմա, թողարկված Հրահատ III-ի (70—57) գահակալության տարիներին, արքայի (առանց թագի, վարսակալ ժապավենով) ու պարթևաց նահապետի պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրությամբ:

35 Դրախմա, թողարկված Միհրդատ III-ի (57—54) գահակալության տարիներին, երիտասարդ արքայի պատկերով և նույն տվյալներով:

36—43 Դրախմա, թողարկված Որոդես II-ի (57—38) գահակալության տարիներին, արքայի և պարթևաց նահապետի պատկերներով, ինչպես նաև նրանց անունների ու տիտղոսների հունարեն գրություններով:

44 Տետրադրախմա, թողարկված Հրահատ IV-ի (38—2) գահակալության տարիներին, արքայի և հաղթության դիցուհու պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրություններով:

45 Դրախմա, թողարկված Արտավան II-ի (10—38) գահակալության տարիներին, արքայի և պարթևաց նահապետի պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրություններով:

46—47 Դրախմա, թողարկված Գոտարդ II-ի (40—51) գահակալության տարիներին, արքայի և պարթևաց նահապետի պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրություններով:

48 Դրախմա, թողարկված Վաղարշ IV-ի (147—191) գահակալության տարիներին, արքայի և պարթևաց նահապետի պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրություններով:

ԱՐՏԱՇԵՆՈՅԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

աբժաթ

- 49 Դրախմա, թողարկված հայոց մայրաքաղաքում, Տիգրան II-ի (95—55) գահակալության տարիներին, միապետի և քաղաքամայր դիցուհու պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն «Արքայից արքա Տիգրանի» արձանագրությամբ:
- 50 Դրախմա, թողարկված 4—6 թթ., Ատրպատականի ու Հայաստանի թագավոր Արտավազդ IV-ի և Հռոմի կայսր Օգոստոս Օկտավիանոսի պատկերներով, ինչպես նաև նրանց անունների ու տիտղոսների հունարեն արձանագրությամբ:

ԿՈՒՆԻԴՅԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

աբժաթ

- 51—52 Դրախմա, թողարկված Կոլխիդայում, III—II դդ., մարդկային ու կենդանական պատկերներով, առանց արձանագրությունների:

ՊԵՂՊՈՆԵՍՅԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

աբժաթ

- 53 Կես դրախմա, թողարկված Սիկիոն քաղաքում, III—II դդ., Ապոլոնի և թեփատարած արծվի պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն մենագրերով:

ՀՌՈՄԵԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆ

աբժաթ

- 54 Դենարիոս, թողարկված մ. թ. ա. II դ., Ռոմայի և Յուլիոսների (քառածի մարտակառքի վրա) պատկերներով ու լատիներեն արձանագրությամբ:
- 55 Դենարիոս, թողարկված Հռոմում, 155—120 թթ., Ռոմայի և երկվորյակների պատկերներով, ինչպես նաև մաշված լատիներեն արձանագրությամբ:
- 56 Դենարիոս, թողարկված Հռոմում, 135—134 թթ., նույն պատկերներով, բայց Գայոս Տերանտիուսի և Լուկիանուսի անունների լատիներեն արձանագրությամբ:
- 57 Դենարիոս, թողարկված Հռոմում, մ. թ. ա. II դ., մաշված պատկերներով և լատիներեն արձանագրությամբ:
- 58 Դենարիոս, թողարկված Հռոմում, 54—51 թթ., Հուլիոս Կեսարի դալիական հաղթանակների առթիվ:
- 59 Դենարիոս, թողարկված Հունաստանում, մ. թ. ա. 36 թ., Մարկոս Անտոնիոսի և հաղթության կոթողի պատկերներով, ինչպես նաև զորավարի անվան ու տիտղոսների լատիներեն արձանագրությամբ:

ԿԱՅՍՐՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆ

արծաթ

- 60 Դենարիուս, թողարկված 29—27 թթ., Օգոստոսի և հաղթության կոթողի պատկերներով:
- 61 Դենարիուս, թողարկված Իսպանիայում, 18—17 թթ., Օգոստոսի և հաղթության կոթողի պատկերներով, ինչպես նաև կայսեր անվան ու տիտղոսների լատիներեն արձանագրությամբ:
- 62 Դենարիուս, թողարկված Իսպանիայում, 19—16 թթ., Օգոստոսի պատկերով և ռալմի նշաններով, ինչպես նաև կայսեր անվան ու տիտղոսների լատիներեն արձանագրությամբ:
- 63 Դենարիուս, թողարկված Գալլիայում (Լուկոնում) 12—11 թթ., Օկտավիանոսի և ձկնածե իրանով այծյամի պատկերներով, ինչպես նաև կայսեր անվան ու տիտղոսների լատիներեն արձանագրությամբ:
- 64—73 Դենարիուս, թողարկված մ. թ. ա. 2—մ. թ. 11 թթ., Օգոստոսի և նրա որդեգիրներ Գայուսի ու Լուցիուսի պատկերներով, ինչպես նաև կայսեր անվան ու տիտղոսների լատիներեն արձանագրությամբ:
- 74 Դենարիուս, թողարկված Հռոմում, Ներոնի (54—68) գահակալության տարիներին, կայսեր և գահին բազմած Յուլիետերի պատկերներով, ինչպես նաև լատիներեն արձանագրությամբ:
- 75 Դենարիուս, թողարկված Հռոմում, Վեսպասիանոսի (69—79) գահակալության տարիներին, կայսեր պատկերով և լատիներեն մաշված արձանագրությամբ:
- 76 Դենարիուս, թողարկված Հռոմում Տրայանոսի (98—117) գահակալության տարիներին, կայսեր ու Վիկտորիայի պատկերներով, ինչպես նաև լատիներեն մաշված արձանագրությամբ:
- 77 Դենարիուս, թողարկված Հռոմում, Տրայանոսի գահակալության տարիներին, կայսեր և Վեստայի պատկերներով, ինչպես նաև լատիներեն մաշված արձանագրությամբ:
- 78 Դենարիուս, թողարկված Հռոմում, Տրայանոսի գահակալության տարիներին, կայսեր և առատության դիցուհու պատկերներով, ինչպես նաև լատիներեն մաշված արձանագրությամբ:
- 79 Դենարիուս, թողարկված Հռոմում, Հադրիանոսի (117—138) գահակալության տարիներին, կայսեր և դիցուհու պատկերներով, ինչպես նաև լատիներեն մաշված արձանագրությամբ:
- 80—81 Դենարիուս, թողարկված Հռոմում Անտոնինուս Պիուսի (138—161) գահակալության տարիներին, կայսեր և առատության դիցուհու պատկերներով, ինչպես նաև լատիներեն մաշված արձանագրությամբ:
- 82 Դենարիուս, թողարկված Հռոմում, Անտոնինուս Պիուսի գահակալության տարիներին, կայսեր և Վեստայի պատկերներով, ինչպես նաև լատիներեն մաշված արձանագրությամբ:
- 83 Դենարիուս, թողարկված Հռոմում, 164—182 թթ., կայսրուհի Լուցիլլայի պատկերով և նրա անվան լատիներեն արձանագրությամբ:
- 84 Դենարիուս, թողարկված Հռոմում, Գետայի (209—212) գահակալության տարիներին, պատանի կայսեր և պողաբերության դիցուհու պատկերներով:

- րով, ինչպես նաև լատիններեն մաշված արձանագրությամբ:
- 85 Անտոնիանուս, թողարկված Հռոմում, Գարդիան III-ի (238—244) գահակալության տարիներին, կայսեր և դիցուհու պատկերներով, ինչպես նաև լատիններեն մաշված արձանագրությամբ:
- 86 Անտոնիանուս, թողարկված Հռոմում, Գարդիան III-ի գահակալության տարիներին կայսեր և նիզակավոր զինվորի պատկերներով, ինչպես նաև լատիններեն արձանագրությամբ:
- 87 Անտոնիանուս, թողարկված Հռոմում, Պոստումուսի (259—268) գահակալության տարիներին, կայսեր և Փիլիպոսի պատկերներով, ինչպես նաև լատիններեն արձանագրությամբ:
- 88 Սիլիբվա, թողարկված Հռոմում, Կոստանտինուս Գալլուսի (351—354) գահակալության տարիներին, կայսեր պատկերով և լատիններեն արձանագրությամբ:
- 89—90 Սիլիբվա, թողարկված Հռոմում, Թեոդոսիուս I-ի (379—395) գահակալության տարիներին, կայսեր պատկերով և լատիններեն արձանագրությամբ:

պղինձ

- 91 Դուպոնդուս, թողարկված Հռոմում, Մարկոս Ավրելիուսի (161—180) գահակալության տարիներին, կայսեր և Մարսի պատկերներով, ինչպես նաև լատիններեն արձանագրությամբ:
- 92 Սեստերց, թողարկված Հռոմում, Գորդիան III-ի գահակալության տարիներին, կայսեր ու Մարսի պատկերներով, ինչպես նաև լատիններեն արձանագրությամբ:
- 93 Սեստերց, թողարկված Հռոմում, Վալերիան II-ի (253—260) գահակալության տարիներին, կայսեր և Մարսի պատկերներով, ինչպես նաև լատիններեն արձանագրությամբ:
- 94 Սիլիբվա, թողարկված Թեոդոսիուս I-ի գահակալության տարիներին, կայսեր պատկերով և խաչի նշանով, ինչպես նաև լատիններեն մաշված արձանագրությամբ:
- 95 Ֆուլիս, թողարկված Հռոմում, Կոնստանտինուս I-ի (305—306) գահակալության տարիներին, կայսեր և Մարսի պատկերներով, ինչպես նաև լատիններեն մաշված արձանագրությամբ:

ԿԱՅՍՐՈՒԹՅԱՆ ՆԱՀԱՆԻԱՅԻՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

պղինձ

- 96 Քադկոս, թողարկված Կեսարիայում, Հանդրիանոսի գահակալության տարիներին (117—138), կայսեր և տեղական նահանգապետի պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն մաշված, անընթեռնելի արձանագրությամբ:
- 97 Քադկոս, թողարկված Կեսարիայում, քաղաքային ինքնավարության կողմից, մ. թ. III դ., ցորենի երեք ցողունի և բրգաձև լեռան պատկերներով, ինչպես նաև հունարեն մաշված արձանագրությամբ:
- 98 Ստատեր, թողարկված Բոսֆորի թագավորության կողմից IV դ., տեղա-

կտն միասկտի և Հոսմի կայսեր սխեմատիկ պատկերներով, ինչպես նաև լաւիներին մաշված արձանադրությամբ:

ԱՆՏԻԿ ՇՐՋԱՆԻ ԱՆՈՐՈՇ ԴՐԱՍՆԵՐ

արծաթ

- 99 Տևտրադրախմա, որի մի կողմին պատկերված է պսակաւարդ մարդկային դեմք (ձախահայաց), իսկ մյուս կողմին՝ հարձակողական դիրքով աջահայաց թեւովոր առյուծ: Պատկերները բարձրաքանդակ են, որոնց շուրջը սլահպանվել են հունարեն մաշված դրեր:
- 100 Տևտրադրախմա, որի վրա պատկերված է տղամարդու գանգրահեր գլուխ, (առանց մորուքի) դեմքով դեպի ձախ, բարձրաքանդակ և շորս ձիերով լծված դեպի աջ արշավող երկանիվ մարտակառք: Վերջինս վարում է առնական մի կերպարանք: Մարտակառքից ներքև հունարեն մաշված պրեր կան:
- 101 Դենարիուս, թողարկված Հռոմեական կայսրության վաղ շրջանում: Գլուխը յուրինը և պատկերները հաւիվ են նշմարվում:

պղինձ

- 102 Քաղկոս, թողարկված Բաքոսի և Վենուսյի պատկերներով: Յուրաքանչյուր դիցական կերպարանքի կողքին նշված է մեկ հունարեն մենագիր:
- 103 Դրախմա, թողարկված էլամի Արշակունյաց թագավոր Հրահատի (96—129) պատկերով, բայց առանց տեղանվանը վերաբերող տվյալների:
- 104—125 Խիստ մաշված, սակայն անտիկ շրջանի, մասնավորապես ուշ հելլենիստական և հռոմեական պատկերազրությանը բնորոշ, տարբեր կշռային սխեմաների պատկանող դրամական միավորներ, որոնք ենթակա են առանձին քննության:

ԿՆՂՄ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

- 126 Դեկադրախմա, Արեթուսյի, քառաձի մարտակառքի, Զևսի և վերջինիս պսակ բերող Նիկեի պատկերներով ու ողմի հաղթության նշաններով, ինչպես նաև հունարեն մենագրով: Ընդօրինակված է ձուլման եղանակով, նոր ժամանակներում, անցյալից մնացած (մ. թ. ա. IV դ.) իսկական օրինակի նմանահանությամբ:
- 127 Տևտրադրախմա, Ալեքսանդր Մակեդոնացու և Զևսի պատկերներով, ինչպես նաև գահակալի անվան հունարեն արձանագրությամբ ու դրամի թողարկմանը վերաբերող մենագրով, բայց իր կերտվածքով հելլենիստական արվեստին անհարիր, ուշ ժամանակներում արված ընդօրինակություն է:
- 128 Դրախմա, Տիգրան II-ի և հայոց քաղաքամայր դիցուհու պատկերներով, ինչպես նաև գահակալի անվան ու տիտղոսի հունարեն արձանագրու-

թյամբ: Հնուց մնացած իսկական նմուշի անհաջող նմանությունն է: Ըստ որում, ընդօրինակությունը կատարվել է դրվագման եղանակով:

ՄԻՋՆԱԴԱՐ

ՍԱՍԱՆՅԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

- 129 Դրախմա, թողարկված Արտաշիր I-ի գահակալության տարիներին, արքայի ու նրա պաշտամունքի (զրադաշտական) պատկերներով, ինչպես նաև պահլավերեն արձանագրություններով:
- 130—131 Դրախմա, թողարկված Շապուհ I-ի գահակալության տարիներին, պատկերագրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, բայց դրամներից մեկը եզրերից տեղ-տեղ կոտրված է:
- 132 Դրախմա, թողարկված Նարսեի գահակալության տարիներին, պատկերագրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդները, բայց եզրից տեղ-տեղ կոտրված է:
- 133 Դրախմա, թողարկված Հազկերտ I-ի (399—430) գահակալության տարիներին, Նեհավենդ քաղաքում, արքայի և նրա պաշտամունքի (զրադաշտական) պատկերներով ու նշաններով, ինչպես նաև պահլավերեն արձանագրություններով:
- 134 Դրախմա, թողարկված Փերոզի (457—484) գահակալության տարիներին, Ֆարսում (Իսթախր), արքայի, ասորուշանի և քրմերի պատկերներով, ինչպես նաև պահլավերեն արձանագրությամբ:
- 135 Դրախմա, թողարկված Կավադի (487—531) գահակալության 7-րդ տարում, Ռիվ-Արտաշիր քաղաքում, պատկերագրական նույն տվյալներով:
- 136 Դրախմա, թողարկված Կավադի գահակալության 31-րդ տարում, Նեհավենդ քաղաքում, արքայի, ասորուշանի և քրմերի պատկերներով, ինչպես նաև պահլավերեն արձանագրություններով:
- 137 Դրախմա, թողարկված Խոսրով Անուշիրվանի (531—579) գահակալության 4-րդ տարում, Ռեյ քաղաքում, արքայի, ասորուշանի և քրմերի պատկերներով, ինչպես նաև պահլավերեն արձանագրություններով:
- 138 Դրախմա, թողարկված Խոսրով Անուշիրվանի գահակալության 14-րդ տարում, Աբրշահր քաղաքում, պատկերագրական նույն տվյալներով:
- 139 Դրախմա, թողարկված Խոսրով Անուշիրվանի գահակալության 31-րդ տարում, Մերվ քաղաքում, արքայի, ասորուշանի և քրմերի պատկերներով, ինչպես նաև պահլավերեն արձանագրություններով:
- 140 Դրախմա, թողարկված Ումիդ IV-ի (579—591) գահակալության 4-րդ տարում, Բիշափուր քաղաքում, արքայի, ասորուշանի և քրմերի պատկերներով, ինչպես նաև պահլավերեն արձանագրություններով:
- 141 Դրախմա, թողարկված Ումիդ IV-ի գահակալության 18-րդ տարում, պարսից Իրաքի Նեհավենդ քաղաքում, արքայի, ասորուշանի և քրմերի պատկերներով, ինչպես նաև պահլավերեն արձանագրություններով:
- 142 Դրախմա, թողարկված Խոսրով II Փարվեզի (591—628) գահակալության 11-րդ տարում, Նեհավենդ քաղաքում, պատկերագրական նույն տվյալ-

ներով, ինչպես նախորդը:

- 143 Դրամագիտական հավաքածու II Փարվեզի գահակալության 18-րդ տարում, Մերվ քաղաքում (հորասան) պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդները:
- 144 Դրամագիտական հավաքածու II Փարվեզի գահակալության 17-րդ տարում, Զերալի Ռեյ քաղաքում, պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդները:
- 145 Դրամագիտական հավաքածու II Փարվեզի գահակալության 37-րդ տարում, պարսից Իրաքի նահապետ քաղաքում, նույն տվյալներով, ինչպես նախորդ օրինակները:
- 146 Դրամագիտական հավաքածու II Փարվեզի գահակալության տարիներին, Զերալի Ռեյ քաղաքում, ջնջված տառերով:

ԹՅՈՒՋԱՆԻԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ ,

արծաթ

- 147—151 Կրկնակի միլիարենս, թողարկված Կ. Պոլսում, Հերակլեսի և Հերակլես-Կոնստանդինի համատեղ գահակալության (613—630) տարիներին, նրանց պատկերներով ու հունարեն արձանագրություններով, ինչպես նաև քրիստոնեական խաչի նշանով:
- 152 Կրկնակի միլիարենս, թողարկված Կ. Պոլսում, 614—630 թթ., Հերակլեսի և նրա երկու գահաժառանգների՝ Հերակլես-Կոնստանդինի ու Հերակլեսի պատկերներով, ինչպես նաև խաչի նշանով ու հունարեն արձանագրություններով:
- 153—155 Կրկնակի միլիարենս, թողարկված Կ. Պոլսում, Կոստանս II-ի (641—668) գահակալության տարիներին, կայսեր պատկերով, խաչի նշանով, ինչպես նաև հունարեն արձանագրությամբ:
- 156 Միլիարենս, թողարկված Կ. Պոլսում, Ռոմանոս I-ի (919—944) գահակալության սկզբնական տարիներին, կայսեր և նրա ժառանգների՝ Կոնստանդինի, Ստեփանոսի և Կոնստանդին Լեկապենոսի անունների հիշատակությամբ, ինչպես նաև Քրիստոսի պատկերով:

պղինձ

- 157 Ֆուլիս, թողարկված Հուստինիանոս II-ի (527—565) գահակալության տարիներին, կայսեր պատկերով, 40 նումի արժեքիչով և հունարեն արձանագրությամբ:
- 158 Ֆուլիս, թողարկված Մորիկ-Տիբերիոսի (582—602) գահակալության տարիներին, Կիզիկ քաղաքում, 582—585 թթ., կայսեր պատկերով, 40 նումի արժեքիչով և հունարեն արձանագրությամբ:
- 159 Ֆուլիս, թողարկված Կոստանս II-ի գահակալության տարիներին, կայսեր պատկերով, 40 նումի արժեքիչով և հունարեն մաշված արձանագրությամբ:
- 160 Ֆուլիս, թողարկված VI—VII դդ., 40 նումի արժեքիչով և պատկերազրական մաշված տվյալներով:
- 161 Ֆուլիս, թողարկված Կ. Պոլսում, Ռոմանոս I-ի (919—944) գահակալության տարիներին, կայսեր պատկերով և հունարեն արձանագրությամբ:

- 162—173 Ֆոլիս, թողարկված Կ. Պոլսում, Վասիլ II Բուլղարասպանի գահակալության (976—1025) տարիներին, Քրիստոսի պատկերով և միապետի անվան ու տիտղոսի հունարեն արձանագրությամբ:
- 174—177 Ֆոլիս, թողարկված Կ. Պոլսում, Միքայել IV Պափլագոնացու (1034—1041) գահակալության տարիներին, Քրիստոսի պատկերով և միապետի անվան ու տիտղոսի հունարեն արձանագրությամբ, ինչպես նաև խաչի նշանով:
- 178 Ֆոլիս, թողարկված Կ. Պոլսում, Կոստանդին IX Մոնոմախի (1042—1055) գահակալության տարիներին Քրիստոսի և տիրամոր պատկերներով, վերցված կետավոր շրջանակների մեջ, հունարեն մաշված արձանագրությամբ:
- 179 Ֆոլիս, թողարկված Կ. Պոլսում, կայսրուհի Թեոդորայի (1055—1056) գահակալության տարիներին, Քրիստոսի պատկերով և կայսրուհու անվան ու տիտղոսի հունարեն արձանագրությամբ:
- 180 Ֆոլիս, թողարկված Կ. Պոլսում, Կոստանդին X Դուկասի (1059—1067) գահակալության տարիներին, Քրիստոսի, կայսեր և կայսրուհի Եվդոկիայի պատկերներով, նրանց անունների հունարեն արձանագրությամբ և խաչի կենտրոնազարդ նշանով:
- 181 Ֆոլիս, թողարկված Կ. Պոլսում, Կոստանդին X (1059—1067) Դուկասի գահակալության տարիներին, նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, բայց դրվագումը կատարվել է դեռևս Հովհաննես Զմշկիկի (969—976) կայսրության տարիներից մնացած դրամի վրա և այդ իրողությունը դիտվում է հին պատկերագրության դրոշմից պահպանված նշաններով:
- 182 Ֆոլիս, թողարկված Կ. Պոլսում, Ռոմանոս IV Դիոգենեսի (1067—1071) գահակալության տարիներին, Քրիստոսի հանդիպահայաց պատկերով, և խաչի մեծադիր նշանով ու հունարեն արձանագրությամբ:
- 183—184 Ֆոլիս, թողարկված Կ. Պոլսում, Միքայել VII Դուկասի (1071—1078) գահակալության տարիներին, Քրիստոսի պատկերով, խաչի նշանով և հունարեն արձանագրությամբ:
- 185—188 Ֆոլիս, թողարկված Քրիստոսի պատկերով և հունարեն արձանագրությամբ, ինչպես նախորդ օրինակները, բայց պատկերագրական տրվյալները խիստ մաշված են:

ՕՄԱՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆ

ԱՐԱՐԱԿԱՆ ԽԱՆՁԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

- 189—190 Դիրհեմ, թողարկված Հայաստանում (Դվին), հիշրայի 96 (714—715) թ., քուֆի գրեղաձևի արաբերեն արձանագրություններով, քաղված Ղուրանի 112 գլխից:

ԱՐԱՍՏՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆ

արծաթ

- 191 Դիրհեմ, թողարկված Իրաքում (ալ-Քուֆա), հիշրայի 158 (774—775) թ., մահմեդականության բանաձևի առաջին և երկրորդ մասերի, ինչպես նաև Ղուրանի 61-րդ գլխի 33-րդ ոտանավորից քաղված խոսքերի արաբերեն

(բուֆի գրեւածեի) արձանագրությամբ:

- 192 Դիրհեմ, թողարկված Բաղդադում (Մեդինաթ աս-Սալամ), հիշրայի 167 (777—778) թ., արձանագրությունների նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը:
- 193 Դիրհեմ, թողարկված Աֆրիկայում (ալ-Աբբասիյա), նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, բայց տարեթիվը չի պահպանվել: Նմանօրինակ արծաթե աբբասյան դրամների մեղ հայտնի օրինակները վերաբերում են Հարուն ալ-Ռաշիդի գահակալության (786—809) տարիներին:
- 194 Դիրհեմ, թողարկված Իրանում (ալ-Մուհամմեդիյա), ալ-Ամին Մահմեդ խալիֆայի (809—813) անվան հիշատակությամբ, բայց ջնջված տարեթիվով:
- 195 Դիրհեմ, թողարկված Իրաքում, ալ-Մուքտադիր խալիֆայի գահակալության (908—932) տարիներին, հիշրայի 302 (914—915) թ., բայց քաղաքի անվան ջնջված արձանագրությամբ:
- 196 Կես դրախմա, թողարկված Իրանի Թաբարիստան մարզում, սասանյան դրամների ընդօրինակությամբ, աբբասյան նահանգապետ Օմարի անվան արաբներն արձանագրությամբ, հոսորով Անուշիրվանի պատկերով, ինչպես նաև տարեթվի ու երկրամասի պահպանման արձանագրություններով: հիշրայի 137 (789) թ. հիշատակությամբ:

ԱՄԻՐԱՅԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇԻՋԱՆ

ՋԱՖԱՐՅԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

- 197 Դիրհեմ, թողարկված ալ-Ամիր Մուզաֆար ալ-Մանսուր Ալի Իբն Ջաֆարի անվան և մահմեդականության բանաձևի արաբներն արձանագրությամբ: Դրամը եզրից կտրված է և տարեթվի հիշատակությունից պահպանվել է միայն արաբներն ճշորս հարյուր» բառը: Հավանաբար թողարկվել է X դ. վերջին կամ XI դ. սկզբին:

ՍԵԼՋՈՒԿՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇԻՋԱՆ

ԻԼԴԵԳԻՋՅԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

սղդինձ

- 198 Դիրհեմ, թողարկված աթաբեկ Կիլիկ Արսլանի (1186—1191) իշխանության տարիներին, առանց տարեթվի և տեղանվան հիշատակության, մաշված արաբներն արձանագրությամբ:
- 199—200 Դիրհեմ, թողարկված XII—XIII դդ., Իլդեգիզյան աթաբեկների կողմից, խիստ մաշված, անընթեռնելի արաբներն արձանագրություններով, առանց տարեթվերի և տեղանունների հիշատակության:
- 201 Դիրհեմ, թողարկված XII—XIII դդ., Իլդեգիզյան աթաբեկների կողմից, նույն տվյալներով, ինչպես նախորդները, բայց կրկնադրոշմ արաբատառ նշաններով:

ԷՅՈՒԲՅԱՆ ԴՐԱՄ

պղինձ

202 Դիրհեմ, թողարկված Միջագետքում, ալ-Մելիք ալ-Ադիլ Սեյֆ ադ-Դինի (1200—1218) գահակալության տարիներին, էյուլյան միապետի պատկերով և խալիֆա ան-Նասիր լդին-Ալլահի (1180—1225) անվան արաբերեն արձանագրությամբ:

ՌՈՒՄԻ ՍՈՒԼթԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

առծաթ

203—205 Դիրհեմ, թողարկված Սեբաստիայում, սուլթան Քայ-Քուբադ իբն Քայ-Խուսրաուի (1219—1237) գահակալության տարիներին, նրա անվան ու տիտղոսների արաբերեն արձանագրությամբ:

206 Դիրհեմ, թողարկված Սեբաստիայում, սուլթան Քայ-Խուսրաու իբն Քայ-Քուբադի (1237—1246) գահակալության տարիներին, նրա անվան ու տիտղոսների արաբերեն արձանագրությամբ, ինչպես նաև արևի ու առյուծի պատկերներով:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՐԱԳՐԱՏՈՒՆՅԱՑ ԴՐԱՄՆԵՐ

պղինձ

207—208 Անկանոն կերտվածքի դրամ, թողարկված 1187 թ., Վրաստանում, Թամար թագուհու (1184—1213) անվան ու տիտղոսների արաբերեն արձանագրությամբ, ինչպես նաև վրացերեն մխեդրուլի գրելաձևի նշաններով:

209 Կանոնավոր կերտվածքի վարկային դրամ, թողարկված Վրաստանում, Քրոնիկոնի 410 (1200) թ., Թամար թագուհու անվան ու տիտղոսների արաբերեն արձանագրությամբ, Բագրատունյաց տոհմային նշանի, ինչպես նաև Թամարի ու նրա ամուսնու՝ Դավիթ Սոսլանի անունների վրացերեն համառոտագրություններով:

210—214 Կանոնավոր կերտվածքի վարկային դրամ, թողարկված Ռուսուդան թագուհու (1222—1245) գահակալության տարիներին, Քրոնիկոնի 447 (1227) թ., թագուհու անվան ու տիտղոսների արաբերեն արձանագրությամբ, ինչպես նաև վրացերեն համառոտագրություններով:

ԿԻԼԻԿԻԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

առծաթ

215 Դրամ, թողարկված Լևոն I Ռուբինյանին (1198—1219) թագավոր օծելու առթիվ, Քրիստոսի, գահակալի և Կիլիկիայի հայոց թագավորության զինանշանի պատկերներով, ինչպես նաև հայերեն արձանագրությամբ:

216 Դրամ, թողարկված Զապելի և Հեթումի համատեղ գահակալության

- (1226—1252) տարիներին, նրանց և խաչակիր առյուծի պատկերներով, ինչպես նաև հայերեն արձանագրությամբ:
- 217 Դրամ, թողարկված Հեթումյան Լևոն II-ի (1270—1289) գահակալության տարիներին, Սիս քաղաքում, ձիավոր միապետի և խաչակիր առյուծի պատկերներով, ինչպես նաև հայերեն արձանագրությամբ:
- 218 Թագվորին, դրվագված Սիս քաղաքում, Հեթումյան Օշինի (1320—1342) թագավորության տարիներին, գահին բազմած միապետի պատկերով, խաչի նշանով, ինչպես նաև հայերեն արձանագրություններով:

ՄՈՆԵՏԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՆՐՋԱՆ

աբժաթ

- 219 Կանիկ, թողարկված Վրաստանում, 1261—1262 թթ., առանց իշխանական անունների, բացառապես մահմեդականության բանաձևի արաբերեն արձանագրություններով:
- 220 Դիրհեմ, թողարկված Իրանում, Հուլաղույան Արղուն խանի (1284—1291) գահակալության տարիներին, ուլղուրերեն և արաբերեն արձանագրություններով, ինչպես նաև խաչի նշանով:
- 221 Դիրհեմ, թողարկված Թավրիզում, Հուլաղույան Աբու-Սաիդ խանի (1317—1337) գահակալության տարիներին, ուլղուրերեն և արաբերեն արձանագրություններով:
- 222 Դիրհեմ, թողարկված Իրանում, Աբու-Սաիդի գահակալության տարիներին, արաբերեն և ուլղուրերեն արձանագրություններով, իլխանական տոմարի 33 տարեթվի հիշատակությամբ (1332—1333):
- 223—225 Երկդիրհեմ, թողարկված Թավրիզում, Աբու-Սաիդի գահակալության տարիներին, ինչպես նախորդ օրինակները, բայց բացառապես արաբերեն արձանագրություններով, նվիրված միապետի տիտղոսների, մահմեդականության բանաձևի խոսքերի և չորս ուղղափառ խալիֆաների անունների հիշատակությանը:
- 226 Դիրհեմ, թողարկված Իրանում, Հուլաղույան Սուլեյման խանի (1339—1344) գահակալության տարիներին, ուլղուրերեն և արաբերեն արձանագրություններով, նվիրված միապետի տիտղոսների, ինչպես նաև մահմեդականության բանաձևի խոսքերին:
- 227 Դիրհեմ, թողարկված Իրանում, Հուլաղույանների իշխանության վերջին շրջանում (XIV դ.), բացառապես արաբերեն արձանագրություններով, նվիրված չորս ուղղափառ խալիֆաների անունների, ինչպես նաև մահմեդականության բանաձևի հիշատակությանը, բայց ջնջված տարեթվով:

պղիճձ

- 228—229 Ֆելս, թողարկված Վրաստանում, Զինգիզյան Մանգու խանի (1251—1260) գահակալության տարիներին, նրա անվան ու տիտղոսների, ինչպես նաև մահմեդականության բանաձևի արաբերեն արձանագրություններով:
- 230—231 Ֆելս, թողարկված Հայաստանում (Անի), Սուլեյման խանի գահակալության տարիներին, ծալապատիկ նստած մարդու պատկերով և արա-

- բերեն մաշված արձանագրություններով:
 232 Ֆելս, թողարկված Հայաստանում (Անի), XIV դ., առյուծի պատկերով
 և արաբերեն մաշված արձանագրություններով:

աբժաթ

- 233—234 Կերմանեուլի, թողարկված Արևմտյան Վրաստանում, XIII—XIV դդ.,
 Տրապիզոնի կայսրության արժաթե գրամների ընդօրինակությամբ:

ԻՐԱՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

ՍԵՅՅԱՆՆԵՐ

աբժաթ

- 235 Աբբասի, թողարկված Խուվեյդում, շահ Աբբաս I-ի (1587—1629) գահակալության տարիներին, պարսկերեն մաշված արձանագրությամբ:
 236 Աբբասի, թողարկված շահ Աբբաս II-ի (1642—1667) գահակալության տարիներին, Վրաստանում (Թբիլիսի), ջնջված տարեթվով, միապետի անվան ու տիտղոսների, ինչպես նաև մահմեդականության բանաձևի պարսկերեն արձանագրություններով:
 237 Աբբասի, թողարկված շահ Հուսեյնի (1694—1722) գահակալության տարիներին, Վրաստանում (Թբիլիսի), հիշրայի 1131 (1718—1719) թ., միապետի անվան, տիտղոսների և մահմեդականության բանաձևի պարսկերեն արձանագրություններով:
 238 Աբբասի, թողարկված Թավրիզում, շահ Հուսեյնի գահակալության տարիներին, նրա անվան ու տիտղոսների, ինչպես նաև մահմեդականության բանաձևի պարսկերեն արձանագրությամբ, բայց ջնջված տարեթվով:
 239—240 Աբբասի, թողարկված Վրաստանում (Թբիլիսի) XVIII դ., մաշված պարսկերեն արձանագրություններով:

ԱՅՇԱՐՑԱՆՆԵՐ

աբժաթ

- 241 Նադիրի, թողարկված Թավրիզում, Նադիր շահի (1736—1747) գահակալության տարիներին, նրա անվան ու տիտղոսների պարսկերեն արձանագրություններով, հիշրայի 1155 (1742—1743) տարեթվով:
 242 Նադիրի, թողարկված Մշխեդում, Նադիր շահի գահակալության տարիներին, նրա անվան ու տիտղոսի պարսկերեն արձանագրությամբ:
 243 Նադիրի, թողարկված Սպահանում, Նադիր շահի գահակալության տարիներին, պարսկերեն արձանագրության նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը:

ՂԱՋԱՐՑԱՆՆԵՐ

աբժաթ

- 244—245 Կռան, թողարկված Նասիր ադ-Դին շահի (1848—1896) գահակալության տարիներին, նրա անվան ու տիտղոսների պարսկերեն արձանագրությամբ:

- 246—247 Շահի, թողարկված Նասիր ադ-Դին շահի գահակալության տարիներին, Իրանի միապետության զինանշանի (սուրբ բռնած քալլոդ առլուծ) պատկերով և պարսկերեն արձանագրությամբ:
- 248 Իրկու կոան, թողարկված Մուղաֆար ադ-Դին շահի (1896—1907) գահակալության տարիներին, նրա պատկերով, հիշրայի 1324 (1906—1907) տարեթվով, միապետության զինանշանի պատկերով և պարսկերեն արձանագրությամբ:
- 249 Կես կոան, թողարկված Մուղաֆար ադ-Դին շահի գահակալության տարիներին, հիշրայի 1318 (1900—1901) տարեթվով, միապետության զինանշանի պատկերով ու պարսկերեն արձանագրությամբ:
- 250 Իրկու կոան, թողարկված Ահմեդ շահի (1909—1925) գահակալության տարիներին, նրա և միապետության զինանշանի պատկերներով, ինչպես նաև հիշրայի 1332 (1913—1914) տարեթվով ու պարսկերեն արձանագրությամբ:

Նիկեի

- 251 Հիսուն դինար, թողարկված Նասիր-ադ-Դին շահի գահակալության տարիներին, միապետության զինանշանի պատկերով և պարսկերեն արձանագրությամբ:
- 252 Հարյուր դինար, թողարկված Մահմեդ Ալի շահի (1907—1909) գահակալության տարիներին, միապետության զինանշանի պատկերով և պարսկերեն արձանագրությամբ:

Ադիլնե

- 253 Հարյուր դինար, թողարկված Ահմեդ շահի գահակալության տարիներին, արևի պատկերով և պարսկերեն արձանագրությամբ:
- 254 Հիսուն դինար, թողարկված Ահմեդ շահի գահակալության տարիներին, նույն պատկերազրական տվյալներով, ինչպես նախորդը:
- 255 Հիսուն դինար, թողարկված միապետության զինանշանի պատկերով և պարսկերեն արձանագրությամբ, տարեթիվը չնշված է:

ՊԱՐՍՎԱԿԱՆ ՏԻՐԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԴՐԱՄՆԵՐ (XVII—XVIII դդ.)

Ադիլնե

- 256 Ֆուլուս, թողարկված Թավրիզում, առյուծի պատկերով և պարսկերեն արձանագրությամբ ու ջնջված տարեթվով:
- 257 Ֆուլուս, թողարկված առյուծի պատկերով և պարսկերեն մաշված արձանագրությամբ:
- 258 Ֆուլուս, թողարկված հիշրայի 1123 (1711—1712) թ., մաշված պարսկերեն արձանագրությամբ:
- 259 Ֆուլուս, թողարկված Երևանում, հիշրայի 1127 (1717) թ., քաղաքի անվան ու տարեթվի պարսկերեն արձանագրությամբ և մարդակերպ կենդանական պատկերով:
- 260 Ֆուլուս, թողարկված Երևանում, հիշրայի 1122 (1710—1711) թ., մաշված պարսկերեն արձանագրությամբ և ձկան պատկերով:
- 261 Ֆուլուս, թողարկված Թբիլիսիում, մաշված պարսկերեն արձանագրությամբ:

- թյամբ և ձկան պատկերով ու բուսական նախշերով: Տարեթիվը ջնջված է, բայց պատկերագրական տվյալներով վերաբերում է XVIII դ. երկրորդ կեսին:
- 262 Ֆուլուս, թողարկված Թբիլիսիում, պարսկերեն արձանագրությամբ և ձկան պատկերով, ինչպես նաև բուսական ու կետազարդ նախշերով: Տարեթիվը ջնջված է, բայց պատկերագրական տվյալներով վերաբերում է XVIII դ.:
- 263 Ֆուլուս, թողարկված Թբիլիսիում, XVIII դ., պարսկերեն արձանագրությամբ և ձկան պատկերով, ինչպես նախորդը, բայց ձևավորման տվյալներով տարբեր է:
- 264—266 Ֆուլուս, թողարկված XVIII դ., կենդանական պատկերով, բուսական նախշերով և պարսկերեն արձանագրությամբ, որոնց մանրամասնությունները չեն պահպանվել:

ՆՈՐ ԵՎ ՆՈՐԱԳՈՒՅՆ ՇՐՋԱՆ

ՕՍՄԱՆՅԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

աբժաթ

- 269 Դիրհեմ, թողարկված Բաղդադում, XVII դ. վերջին, մաշված արաբերեն արձանագրությամբ:
- 270 Օնլըք, թողարկված Կ. Պոլսում, սուլթան Ահմեդ Իբն Մահմեդի (1703—1730) գահակալության տարիներին, նրա անվան ու տիտղոսների արաբերեն արձանագրությամբ, հիշրայի 1115 (1703—1704) տարեթիվով:
- 271 Օնլըք, թողարկված Թբիլիսիում, սուլթան Ահմեդ III-ի (1703—1730) գահակալության տարիներին, հիշրայի 1115 տարեթիվով, միապետի անվան ու տիտղոսների արաբերեն արձանագրությամբ և տուղրայի նշանով:
- 272 Մեկ պիաստր, կամ ղուռուջ, թողարկված սուլթան Աբդ-ալ-Մաջիդ I-ի (1839—1861) գահակալության 9-րդ տարում (1848), Կ. Պոլսում, հիշրայի 1255 (1839—1840) տարեթիվով, տուղրայի նշանով և թուրքերեն արձանագրությամբ:
- 273 Մեկ փարա, թողարկված Կ. Պոլսում, սուլթան Աբդ-ալ-Մաջիդի գահակալության տարիներին, հիշրայի 1255 տարեթիվով, տուղրայի և թուրքերեն արձանագրության նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը:
- 274 Մեկ փարա, թողարկված Կ. Պոլսում, սուլթան Աբդ-ալ-Համիդ II-ի (1876—1909) գահակալության տարիներին, հիշրայի 1293 (1876) տարեթիվով, տուղրայի նշանով և թուրքերեն արձանագրությամբ:
- 275—277 Երկու փարա, թողարկված Կ. Պոլսում, սուլթան Աբդ-ալ-Համիդ II-ի գահակալության տարիներին, հիշրայի 1293 տարեթիվով, տուղրայի նշանով և թուրքերեն արձանագրությամբ:
- 278 Օնլըք, թողարկված Կ. Պոլսում, սուլթան Մահմեդ V Ռաշիդի (1909—1918) գահակալության տարիներին, հիշրայի 1327 (1909) տարեթիվով, տուղրայի նշանով և թուրքերեն արձանագրությամբ:
- 279—280 Տասը փարա, թողարկված Կ. Պոլսում, սուլթան Մահմեդ V Ռաշիդի

- գահակալության տարիներին, հիշրայի 1327 տարեթվով, տուղրայի նշանով և թուրքերեն արձանագրության նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը:
- 281 Քսան փարա, թողարկված Կ. Պոլսում, սուլթան Մահմեդ V Ռաշիդի գահակալության տարիներին, նույն տարեթվով, տուղրայի նշանով և թուրքերեն արձանագրությամբ:

պղինձ

- 282 Մեկ փարա, թողարկված Գյանջայում, սուլթան Ահմեդ III-ի (1703—1730) գահակալության տարիներին, առանց տարեթվի հիշատակության, մաշված թուրքերեն արձանագրությամբ:
- 283—291 Տասը փարա, թողարկված Կ. Պոլսում, սուլթան Արդ ալ-Մաջիդ I-ի գահակալության տարիներին, հիշրայի 1255 (1839—1840) տարեթվով, տուղրայի և արժևիշի դրոշմով, ինչպես նաև թուրքերեն արձանագրությամբ:
- 292—293 Քսան փարա և տասը փարա, թողարկված Եգիպտոսում, սուլթան Արդ ալ-Ալիդի (1861—1876) գահակալության տարիներին, հիշրայի 1277 (1860—1861) տարեթվով, տուղրայի նշանով և թուրքերեն արձանագրությամբ:
- 294 Հինգ փարա, թողարկված Կ. Պոլսում, սուլթան Աբդ ալ-Համիդ II-ի գահակալության տարիներին, հիշրայի 1293 (1876) տարեթվով, տուղրայի նշանով և թուրքերեն արձանագրությամբ:
- 295 Տասը փարա, թողարկված XIX դ., Կ. Պոլսում, մաշված արձանագրությամբ և տուղրայի անընթեռնելի նշանով, հզրից ծակված:
- 296 Փուլ (ոսկեջրած), թողարկված Կ. Պոլսում, սուլթան Աբդ ալ-Համիդ II-ի գահակալության տարիներին, հիշրայի չնշված տարեթվով և մաշված թուրքերեն արձանագրությամբ:

ԹՈՒՐԲԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

պղինձ

- 297 Հարյուր փարա, թողարկված 1926 թ., թուրքերեն արձանագրությամբ, երկու դահնեճյուղերի, կիսալուսնի և աստղի զարդանշաններով:

նիկել

- 298 Հինգ ղուրուշ, թողարկված 1935 թ., լատիներեն արձանագրությամբ, կիսալուսնի և հնգաթև աստղի դրոշմով:

ԲԱՐՈՒՐՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՇՐՋԱՆ

ՀՆԴԱԿԱՆ ԴՐԱՄ

աՐԾԱՔ

- 299 Կես ռուպի, թողարկված Մարսարաբադում, Շահ-Ալամ II-ի (1788—1806) գահակալության տարիներին, միապետի անվան և տիտղոսների պարսկերեն արձանագրությամբ, հիշրայի 1204 (1789—1790) տարեթվով, ինչպես նաև կետազարդ նշաններով:

ԱՅՂԱՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄ

արժաթ

- 300 Ռուսի, թողարկված Հաբիբ-Ալլահի (1901—1919) գահակալության տարիներին, տողրայի դրոշմով, միապետության զինանշանի պատկերով և հիշրայի 1319 (1901—1902) տարեթվով:

ԻՐԱՔԱՆ ԴՐԱՄ

նիկել

- 301 Հիսուն ֆելս, թողարկված հրեք արձավենիների պատկերով, արաբերեն արձանագրությամբ, հիշրայի 1390 և քրիստոնեական 1970 տարեթվերով:

ԱՐԵՎԵՅԱՆ ԱՆՈՐՈՇ ԴՐԱՄՆԵՐ

պղինձ

- 302—324 Խիստ մաշված, արաբատառ արձանագրությունների նշմարելի հետքերով, ըստ հնագրության տվյալների հիմնականում Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներում թողարկված տարբեր դրամական միավորներ, որոնք հնթակա են առանձին քննության:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԿԱՑՍՐՈՒԹՅԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արժաթ

- 325—328 Մեկ կոպեկ, թողարկված Ալեքսեյ Միխայլովիչի (1645—1676) գահակալության տարիներին, նիզակավոր ձիավորի պատկերով և ռուսերեն արձանագրությամբ:
- 329—330 Մեկ ռուբլի, թողարկված Պավել I-ի (1796—1801) գահակալության տարիներին, հավասարաթև խաչի նշանով և ռուսերեն արձանագրությամբ, 1799 և 1801 տարեթվերով:
- 331 Տասը կոպեկ, թողարկված Ալեքսանդր I-ի (1801—1825) գահակալության տարիներին, կայսրության զինանշանի պատկերով (երկգլխանի արծիվ), ռուսերեն արձանագրությամբ և 1818 տարեթվով:
- 332 Քսանհինգ կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ I-ի (1825—1855) գահակալության տարիներին, կայսրության զինանշանի պատկերով, ռուսերեն արձանագրությամբ և 1830 տարեթվով:
- 333 Տասնհինգ կոպեկ, պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, 1838 տարեթվով:
- 334 Քսանհինգ կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին, պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, 1847 տարեթվով:
- 335 Քսան կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին,

- պատկերագրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, 1850 տարեթվով:
- 336 Մեկ ուրիշ, թողարկված Նիկոլայ II-ի (1894—1917) գահակալության տարիներին, նրա պատկերով, ռուսերեն արձանագրությամբ և 1896 տարեթվով:
- 337 Մեկ ուրիշ, թողարկված Նիկոլայ II-ի գահակալության տարիներին, նրա պատկերով, ռուսերեն արձանագրությամբ, ինչպես նախորդը, բայց կայսրության զինանշանի պատկերով, 1901 տարեթվով:
- 338 Հինգ կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ II-ի գահակալության տարիներին, նրա և կայսրության զինանշանի պատկերներով ու ռուսերեն արձանագրությամբ, 1912 տարեթվով:
- 339 Հինգ կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ II-ի գահակալության տարիներին, ռուսերեն արձանագրությամբ, կայսրության զինանշանով, բայց առանց կայսեր պատկերի, 1913 տարեթվով:
- 340—341 Տասը կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ II-ի գահակալության տարիներին, պատկերագրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, 1904 և 1915 տարեթվերով:

պղինձ

- 342 Դեմագա, թողարկված Աննա Իվանովնայի (1730—1741) գահակալության տարիներին, կայսրության զինանշանի պատկերով, ռուսերեն արձանագրությամբ, 1739 տարեթվով:
- 343 Դեմագա, թողարկված Եկատերինա II-ի (1762—1796) գահակալության տարիներին, կայսրության զինանշանի պատկերով, ռուսերեն արձանագրությամբ և 1788 տարեթվով:
- 344 Հինգ կոպեկ, թողարկված Եկատերինա II-ի գահակալության տարիներին, կայսրության զինանշանի պատկերով, ռուսերեն արձանագրությամբ, կայսրուհու անվան մենագրով և 1764 տարեթվով:
- 345 Երկու կոպեկ, թողարկված Եկատերինա II-ի գահակալության տարիներին, նիզակավոր ձիավորի պատկերով, ռուսերեն արձանագրությամբ, կայսրուհու անվան մենագրով և 1774 տարեթվով:
- 346 Երկու կոպեկ, թողարկված Սիբիրի համար, Եկատերինա II-ի անվան մենագրով, ռուսերեն արձանագրությամբ և 1774 տարեթվով:
- 347—348 Հինգ կոպեկ, թողարկված Եկատերինա II-ի գահակալության տարիներին, կայսրության զինանշանի պատկերով, ռուսերեն արձանագրությամբ, կայսրուհու անվան մենագրով, 1777 և 1778 տարեթվերով:
- 349 Երկու կոպեկ, թողարկված Եկատերինա II-ի գահակալության տարիներին, նիզակավոր ձիավորի պատկերով, ռուսերեն մաշված արձանագրությամբ և ջնջված տարեթվով:
- 350—353 Մեկ կոպեկ, թողարկված Ալեքսանդր I-ի գահակալության տարիներին, կայսրության զինանշանի պատկերով, ռուսերեն արձանագրությամբ և 1812, 1823 (2) և ջնջված տարեթվերով:
- 354—361 Երկու կոպեկ, թողարկված Ալեքսանդր I-ի գահակալության տարիներին, պատկերագրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, բայց

- 1817 և 1823 տարեթվերով. ըստ որում, բացի մեկ օրինակից մնացածները դրվագվել են 1823 թ.:
- 362 Հինգ կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին, կայսրության զինանշանի պատկերով, ռուսերեն արձանագրությամբ և 1831 տարեթվով:
- 363—364 Մեկ կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին, պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, բայց 1836 տարեթվով:
- 365 Կես կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին, նրա անվան ռուսերեն մենագրով, թագի պատկերով, ինչպես նաև ռուսերեն արձանագրությամբ և 1841 տարեթվով:
- 366—371 Մեկ կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին, պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, 1841 տարեթվով:
- 372 Երեք կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին, 1841 տարեթվով և նույն պատկերազրական տվյալներով:
- 373 Երկու կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին, պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, 1842 տարեթվով:
- 374 Երեք կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին, պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, 1844 տարեթվով:
- 375—378 Մեկ կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին, պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, 1854 տարեթվով:
- 379—380 Դեմեթևա, թողարկված Ալեքսանդր II-ի (1855—1881) գահակալության տարիներին, ռուսերեն արձանագրությամբ, կայսեր անվան մենագրով և 1856 տարեթվով:
- 381—383 Մեկ կոպեկ, թողարկված Ալեքսանդր II-ի գահակալության տարիներին, ռուսերեն արձանագրությամբ, կայսեր անվան մենագրով, երկու օրինակը 1865, իսկ մեկը՝ 1866 տարեթվով:
- 384 Երկու կոպեկ, թողարկված Ալեքսանդր II-ի գահակալության տարիներին, կայսրության զինանշանի պատկերով, ռուսերեն արձանագրությամբ և 1886 տարեթվով:
- 385—386 Հինգ կոպեկ, թողարկված Ալեքսանդր II-ի գահակալության տարիներին, պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, բայց 1880 տարեթվով:
- 387—392 Կես կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ II-ի գահակալության տարիներին, ռուսերեն արձանագրությամբ, կայսեր անվան մենագրով և 1893 տարեթվով:
- 393—404 Երկու կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ II-ի գահակալության տարիներին, կայսրության զինանշանի պատկերով, ռուսերեն արձանագրությամբ և 1916 տարեթվով:
- 405—409 Երեք կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ II-ի գահակալության տարիներին, նախորդ տարեթվով և պատկերազրական տվյալներով:
- 410—431 Մեկ կոպեկ, թողարկված Նիկոլայ II-ի գահակալության տարիներին:

րին, պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը. 1917 տարի թվով:

ՌՈՒՍ-ԼԵՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

աբծաթ

432 Հինդ դրոտ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին, լեհերեն և ռուսերեն արձանագրություններով, կայսրության զինանշանի պատկերով և 1833 տարեթվով:

433 Երկու դրոտ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին, պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, 1839 տարեթվով:

434 Մեկ դրոտ, թողարկված Նիկոլայ I-ի գահակալության տարիներին, պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը, 1835 տարեթվով:

ՌՈՒՍ-ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

աբծաթ

435—436 Երկու արաղի կամ 400 փուլի, թողարկված Թբիլիսիում, 1824, 1829 թթ., արժենիշի և տարեթվի վրացերեն արձանագրությամբ, վրաց միապետության թագի պատկերով ու երկու տարբեր բուսական ցողունների խաչաձև զարդանախշով, ինչպես նաև փողերանոցի անվան ռուսերեն մենագրերով:

437 Կես արաղի կամ 100 փուլի, թողարկված Թբիլիսիում, 1833 թ., նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը:

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

աբծաթ

438—439 Հիսուն կոպեկ, թողարկված 1922 թ., ՌՍՖՍՀ գերբի և հնգաթև աստղի պատկերով, ինչպես նաև Պրոլետարներ բոլոր երկրների, միացե՛ք» ռուսերեն արձանագրությամբ:

440 Մեկ ռուբլի, թողարկված 1924 թ., բանվորի ու գյուղացու, ՍՍՀՄ գեղքի պատկերներով, ինչպես նաև ռուսերեն արձանագրությամբ:

441—443 Կես ռուբլի, թողարկված 1924 թ., մուրճով աշխատող բանվորի և ՍՍՀՄ գերբի պատկերներով, ինչպես նաև ռուսերեն նույն արձանագրությամբ:

444 Տասնհինգ կոպեկ, թողարկված 1927 թ., ՍՍՀՄ գերբի պատկերով, ինչպես նաև ռուսերեն նույն արձանագրությամբ:

445 Քսան կոպեկ, թողարկված 1929 թ., պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը:

պղինձ

446 Մեկ կոպեկ, թողարկված 1924 թ., ՍՍՀՄ գերբի պատկերով, ինչպես նաև դրամի անվանման ու Պրոլետարներ բոլոր երկրների, միացե՛ք» ռուսերեն արձանագրությամբ:

447 Երկու կոպեկ, թողարկված 1924 թ., պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը:

- 448 Երեբ կոպեկ, թողարկված 1924 թ., պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը:
- 449—451 Հինգ կոպեկ, երկու օրինակը թողարկված 1924, իսկ մեկը՝ 1931 թ., պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը:
- 452 Երեբ կոպեկ, թողարկված 1961 թ., ՍՍՀՄ գերբի պատկերով և դրամի անվանման ուսերին արձանագրությամբ:

ԱՎՍՏՐԻԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

- 453—454 Քառորդ ֆլորին, թողարկված 1858 և 1859 թթ., միապետության զինանշանի, կայսր Ֆրանս-Իոսիֆ I-ի (1848—1916) պատկերներով և գերմաներեն արձանագրությամբ:

պղինձ

- 455 Երեբ կրոյցեր, թողարկված 1812 թ., Վիեննայում, կայսր Ֆրանց II-ի (1792—1835) պատկերով և դրամի անվանման գերմաներեն արձանագրությամբ:
- 456 Մեկ կրոյցեր, պատկերազրական նույն տվյալներով և ջնջված տարի-թվով:
- 457 Մեկ կրոյցեր, թողարկված 1816 թ., կայսրության զինանշանի պատկերով և գերմաներեն արձանագրությամբ:

ԱՎՍՏՐՈ-ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

- 458 Քսան կրոյցեր, թողարկված 1869 թ., Ֆրանց-Իոսիֆ I-ի պատկերով և հունգարերեն արձանագրությամբ:
- 459 Մեկ կրոն, թողարկված 1893 թ., Ֆրանց-Իոսիֆ I-ի և հինգ թագերի պատկերներով, ինչպես նաև հունգարերեն արձանագրությամբ:

պղինձ

- 460 Մեկ կրոյցեր, թողարկված 1916 թ., կայսրության զինանշանի պատկերով և գերմաներեն արձանագրությամբ:

ԱՎՍՏՐԻԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

նիկել

- 461 Տասր գրոշ, թողարկված 1925 թ., կնոջ պատկերով և դրամի անվանման գերմաներեն արձանագրությամբ:

ԲՈՒՂԱՐԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

- 462 Հինգ ստոտինկի, թողարկված Ֆերդինանտ I-ի (1887—1908) գահակալության տարիներին, միապետության զինանշանի պատկերով, բուլղա-

- րիերեն արձանագրությամբ և 1888 տարեթվով:
- 463 Քսան ստոտինկի, թողարկված 1888 թ., պատկերազրական նույն տվյալներով, ինչպես նախորդը:
- 464 Տասր ստոտինկի, թողարկված 1906 թ., նախորդի պատկերազրական տվյալներով:
- 465 Մեկ լեվ, թողարկված 1925 թ., միապետության ղինանշանի պատկերով և բուլղարերեն արձանագրությամբ:
- 466 Տասր լեվ, թողարկված Բորիս III-ի (1918—1943) գահակալության տարիներին, ձիավոր ռազմիկի պատկերով և բուլղարերեն արձանագրությամբ:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԿԱՑՍՐՈՒԹՅԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

- 467—468 Մեկ ուփի, թողարկված Հնդկաստանի համար՝ 1840 և 1876 թթ., Վիկտորիա թագուհու (1837—1901) պատկերով և անգլերեն արձանագրությամբ:
- 469 Քառորդ ուփի, թողարկված Հնդկաստանի համար՝ 1889 թ., նախորդի պատկերազրական տվյալներով:
- 470 Տասր ցենա, թողարկված Սինգապուրի համար՝ 1894 թ., Վիկտորիա թագուհու պատկերով և անգլերեն արձանագրությամբ:
- 471 Տասր ցենտ, թողարկված Կանադայի համար՝ 1906 թ., էդվարդ II-ի (1861—1910) պատկերով և անգլերեն արձանագրությամբ:

պղինձ

- 472 Երկու սեն, թողարկված Սինգապուրի համար՝ 1876 թ., վիշապի պատկերով և անգլերեն արձանագրությամբ:
- 473 Մեկ ֆարտինգ, թողարկված 1924 թ., Գևորգ V-ի (1910—1936) և կայսրության ղինանշանի պատկերներով, ինչպես նաև անգլերեն արձանագրությամբ:

ԴԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

- 474 Մեկ թալեր, թողարկված Մեկլենբուրգ-Շվեբինում, 1864 թ., Ֆրիդրիխ-Ֆրանց II-ի (1842—1883) ու պետական ղինանշանի պատկերներով, ինչպես նաև գերմաներեն արձանագրությամբ:
- 475 Երկու և կես գրոշ, թողարկված 1865 թ., Պրուսիայում, Վիլհելմ I-ի (1861—1888) պատկերով և գերմաներեն արձանագրությամբ:
- 476 Քսան պֆենիգ, թողարկված 1875 թ., կայսրության ղինանշանի պատկերով և գերմաներեն արձանագրությամբ:
- 477 Հինգ մարկ, թողարկված 1903 թ., Վիլհելմ II-ի (1888—1918) և կայսրության ղինանշանի պատկերներով, ինչպես նաև գերմաներեն արձանագրությամբ:
- 478 Երեք մարկ, թողարկված 1909 թ., Համբուրգի և կայսրության ղինանշանների պատկերներով, ինչպես նաև գերմաներեն արձանագրություններով:
- 479 Երեք մարկ, թողարկված 1912 թ., Վիլհելմ II-ի և կայսրության ղինա-

նշանի պատկերներով, ինչպես նաև գերմաներեն արձանագրություններով:

480 Երեք մարկ, թողարկված 1918 թ., Վիլհելմ II-ի ու կայսրության զինանշանի պատկերներով և գերմաներեն արձանագրությամբ:

481 Հինգ մարկ, թողարկված 1935 թ., պետական զինանշանի և քառաձարկ տաճարի պատկերներով, ինչպես նաև գերմաներեն արձանագրությամբ:

482—483 Հինգ մարկ, թողարկված 1935 և 1936 թթ., Հինգենբուրգի և պետական զինանշանի պատկերներով, գոթական ոճի գերմաներեն արձանագրություններով:

484—485 Երկու մարկ, թողարկված 1939 թ., պետական զինանշանի և Հինգենբուրգի պատկերներով, ինչպես նաև գոթական ոճի գերմաներեն արձանագրություններով:

ալլումին

486 Հիսուն պֆենիգ, թողարկված 1941 թ., պետական զինանշանի պատկերով և գերմաներեն արձանագրությամբ:

487 Հինգ պֆենիգ, թողարկված 1944 թ., պետական զինանշանի պատկերով և գոթական ոճի գերմաներեն արձանագրությամբ:

ԴԱՆԻԱԿԱՆ ԴՐԱՄ

արծաթ

488 Քսանհինգ օրե, թողարկված 1904 թ., Քրիստիան IX-ի (1863—1906) պատկերով և դանիերեն արձանագրությամբ:

ԷՍՏՈՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄ

նիկել

489 Տասը ցենտ, թողարկված 1931 թ., պետական զինանշանի պատկերով և էստոներեն արձանագրությամբ:

ԻՍՊԱՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

490—492 Հինգ ուալ, թողարկված Բարսելոնում, 1641—1643 թթ., խիստ մաշված պատկերներով և իսպաներեն արձանագրություններով:

493 Մեկ ուալ, թողարկված Բարսելոնում, 1713 թ., Ֆիլիպ V-ի (1700—1746) գահակալության տարիներին, պետական զինանշանի պատկերով և իսպաներեն արձանագրությամբ:

494 Հիսուն ցենտ, թողարկված 1892 թ., Ալֆոնս XIII-ի (1886—1931) գահակալության տարիներին, միապետի և պետական զինանշանի պատկերներով, ինչպես նաև իսպաներեն արձանագրությամբ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

495 Հինգ լիրա, թողարկված Հռոմում, 1875 թ., Վիկտոր Էմանուել II-ի (1861—1878), թագավորության զինանշանի պատկերներով և իտալերեն արձանագրությամբ:

պղինձ

- 496 Տասր ցինտեսիմի, թողարկված Հոռմում, 1894 թ., Ումբերտո I-ի (1878—1900) պատկերով և իտալերեն արձանագրությամբ:

ԼՆՃԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

- 497 Մեկ թալեր, թողարկված 1615 թ., Սիգիզմունդ III-ի (1587—1632) ու միապետության զինանշանի պատկերներով և լեհերեն արձանագրությամբ:
- 498 Մեկ թալեր, թողարկված 1757 թ., Ավգուստիոս III-ի (1733—1763) ու միապետության զինանշանի պատկերներով և լեհերեն արձանագրությամբ:
- 499 Հիսուն գրոշ, թողարկված 1923 թ., պետական զինանշանի պատկերով և լեհերեն արձանագրությամբ:
- 500 Հինգ ղլոտ, թողարկված 1932 թ., մայր Լեհաստանի և պետական զինանշանի պատկերներով, ինչպես նաև լեհերեն արձանագրություններով:
- 501 Հինգ ղլոտ, թողարկված 1934 թ., Յուզեֆ Պիլսուդսկու և պետական զինանշանի պատկերներով, ինչպես նաև լեհերեն արձանագրություններով:
- 502 Երկու ղլոտ, թողարկված 1933 թ., մայր Լեհաստանի և պետական զինանշանի պատկերներով, ինչպես նաև լեհերեն արձանագրություններով:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

ալյումին

- 503 Մեկ պենգո, թողարկված 1941 թ., պետական զինանշանի պատկերով և հունգարերեն արձանագրությամբ:

նիկել

- 504 Քսան ֆիլեր, թողարկված 1941 թ., պետական զինանշանի պատկերով և հունգարերեն արձանագրությամբ:

ՀՈՒՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

- 505—506 Մեկ դրախմա, թողարկված 1910 և 1911 թթ., Գևորգ I-ի (1863—1913) պատկերով և հունարեն արձանագրությամբ:

ալյումին

- 507 Հինգ լեպտա, թողարկված 1912 թ., Աթենքում, թագի պատկերով և հունարեն արձանագրությամբ:

նիկել

- 508 Մեկ դրախմա, թողարկված 1926 թ., Աթենաս դիցուհու պատկերով, ինչպես նաև դրամի ու պետության անունների հունարեն արձանագրություններով:

ՆՈՐՎԵԴԱ-ՇՎԵԴԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

աբժաթ

- 509 Մեկ կրոն, թողարկված 1901 թ., Օսկար II-ի (1872—1907), միապետության զինանշանի պատկերներով, ինչպես նաև թագավորի ու գրամի անունների արձանագրություններով:
- 510 Քսանհինգ օրե, թողարկված 1876 թ., Օսկար II-ի անվան մենագրով և թագի պատկերով:

պղինձ

- 511 Երկու օրե, թողարկված Օսկար II-ի գահակալության տարիներին, միապետության զինանշանի պատկերով և թագավորի անվան մենագրով: Դրամի վրա տարեթիվը չնշված է:

ՇՎԵՑԱՐԱԿԱՆ ԴՐԱՄ

պղինձ

- 512 Տասը ցենտիմես, թողարկված 1851 թ., հավասարաթև խաչի նշանով, ծաղկազարդ պսակով և երկրի անվան լատիներեն գրությամբ:

ՋԵՆՈՍՆՈՎԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

աբժաթ

- 513 Տասը կրոն, թողարկված 1931 թ., պետության զինանշանի պատկերով և չեխերեն արձանագրությամբ:
- 514 Քսան կրոն, թողարկված 1937 թ., պետության զինանշանի և պրեզիդենտ Մասարիկի պատկերներով, ինչպես նաև չեխերեն արձանագրությամբ:

ՍՆՈՎԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

նիկել

- 515—516 Մեկ կրոն, թողարկված 1941 թ., կրկնաթև խաչի պատկերով և սլովակերեն արձանագրությամբ:

ալյումին

- 517 Մեկ կրոն, թողարկված 1944 թ., առյուծի պատկերով և սլովակերեն արձանագրությամբ:

ՌՈՒՄԻՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

նիկել

- 518 Հինգ բանի, թողարկված 1905 թ., թագի պատկերով և երկրի անվան ռումիներեն արձանագրությամբ:

519 Տասր բանի, թողարկված 1906 թ., թագի պատկերով և երկրի անվան ռումիններեն արձանագրությամբ:

520 Քսան լեյ, թողարկված 1941 թ., թագի պատկերով և երկրի անվան ռումիններեն արձանագրությամբ:

պղինձ

521 Տասր բանի, թողարկված 1867 թ., թագավորության զինանշանի պատկերով և երկրի անվան ռումիններեն արձանագրությամբ:

522 Տասր լեյ, թողարկված 1930 թ., Կարոլ I-ի (1930—1940) և թագավորության զինանշանի պատկերներով ու ռումիններեն արձանագրությամբ:

արծաթ

523 Հարյուր լեյ, թողարկված 1943 թ., Միխայ I-ի (1940—1947) և թագի պատկերներով, ինչպես նաև ռումիններեն արձանագրությամբ:

ՌԱԳՈՒՋԱՅԻ (ԴՈՒՐՈՎՆԻԿ) ԴՐԱՄ

արծաթ

524 Մեկ թալեր, թողարկված Ռագուզա (Դուբրովնիկ) քաղաք-պետության կողմից, 1765 թ., տեղական վարչապետի (ռեկտոր) պատկերով, զինանշանով և լատիներեն արձանագրությամբ:

ՍԵՐՐԱԿԱՆ ԴՐԱՄ

արծաթ

525 Հիսուն փարա, թողարկված 1875 թ., իշխան Միլան Օբրենովիչ IV-ի (1862—1882) պատկերով և սերբերեն արձանագրությամբ:

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

526 Մեկ ֆրանկ, թողարկված 1682 թ., Լյուդվիկոս XIV-ի (1643—1715) ու միապետության զինանշանի պատկերներով և ֆրանսերեն արձանագրությամբ:

527 Կես ֆրանկ, թողարկված Նապոլեոն Բոնապարտի (1799—1815) պատկերով և ֆրանսերեն արձանագրությամբ:

528 Հինգ ֆրանկ, թողարկված 1852 թ., Լուի Ֆիլիպի (1830—1848) պատկերով և ֆրանսերեն արձանագրությամբ:

529 Մեկ ֆրանկ, թողարկված 1868 թ., Նապոլեոն III-ի (1852—1870) պատկերով և ֆրանսերեն արձանագրությամբ:

530 Քսանհինգ ցենտ, թողարկված 1932 թ., ֆրանսերեն արձանագրությամբ:

պղինձ

- 531 Հինգ ցենտ, թողարկված Նապոլեոն III-ի, կայսրության զինանշանի պատկերներով և ֆրանսերեն արձանագրությամբ:
- 532 Տասը ցենտ, թողարկված 1902 թ., դիցուհու պատկերով և ֆրանսերեն արձանագրությամբ:
- 533 Հինգ ցենտ, նույն պատկերազրական տվյալներով, բայց խիստ մաշված արձանագրություններով, XIX—XX դդ.:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻ ԳՐԱՄՆԵՐ

արծաթ

- 534 Քառորդ դոլար, թողարկված 1895 թ., անգլերեն արձանագրություններով:
- 535 Մեկ դյալմ, թողարկված 1896 թ., անգլերեն արձանագրություններով:

պղինձ

- 536 Մեկ ցենտ, թողարկված 1941 թ., Աբրահամ Լինկոլնի պատկերով և անգլերեն արձանագրություններով:

ԿՈՒՐԱՑԱԿԱՆ ԳՐԱՄ

նիկել

- 537 Մեկ ցենտավո, թողարկված 1920 թ., հնգաթև աստղի պատկերով և լատինատառ արձանագրություններով:

ՉԻՆԱԿԱՆ ԳՐԱՄՆԵՐ

պղինձ

- 538 Մեկ ցյան, թողարկված Սյանֆենի (1851—1861) գահակալության տարիներին, կենտրոնական քառակուսի անցքով և չինարեն արձանագրությամբ:

նիկել

- 539 Մեկ ցզյաո, թողարկված 1933 թ., Մանջու-գո նահանգում:

ՃԱՊՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՄՆԵՐ

պղինձ

- 540 Կես սեն, թողարկված Մուժուհիտոյի (1873—1888) կայսրության տարիներին, պետական զինանշանի պատկերով և ճապոներեն արձանագրությամբ:

Նիկել

- 541 Հինդ սեն, թողարկված Մուձուհիտոյի կայսրության տարիներին, արևի պատկերով և ճապոներեն ու անգլերեն արձանագրություններով:

ԿԵՂՍ ԴՐԱՄՆԵՐ

պղինձ

- 542—543 Հունարեն գրերով, մարդկային ու կենդանական պատկերներով, XIX դ., Կովկասում թողարկված ձուլածո խոշոր դրամներ:

ՄԵԴԱՆԵՐ

պղինձ

- 544 Հորելյանական մեդալ, թողարկված 1808 թ., մորուքավոր, տարեց մարդու դիմաքանդակով և ծաղկեպսակի մեջ վերցրած լատինատառ մաշված անրնթիռների դրոթյամբ:
- 545 Պրուսիայում 1862 թ. բացված ցուցահանդեսի մեդալ, շենքի պատկերով, ինչպես նաև լատիներեն ու անգլերեն արձանագրություններով:
- 546 Մոսկվայում 1882 թ. բացված ցուցահանդեսի մեդալ, Ալեքսանդր III-ի պատկերներով և ռուսերեն արձանագրությամբ:
- 547 Կնուլքի առթիվ թողարկված անտարեթիվ մեդալ (XIX դ.), թագի, ավետարանի, խաչի, Քրիստոսի, նրա առջև կանգնած երեխայի, ինչպես նաև երեք տարեց մարդկանց պատկերներով ու անգլերեն արձանագրությամբ:
- 548 «Արրայտեր սպորտ» կազմակերպության 60-ամյակին նվիրված մեդալ, թողարկված Ավստրիայի լինց քաղաքում՝ 1932 թ., մարմնամարզական տարրեր պատկերներով և գերմաներեն արձանագրությամբ:
- 549 Ֆուտբոլի մրցանակային մեդալ, թողարկված 1934 թ., երկու ֆուտբոլիստների պատկերներով և ֆրանսերեն արձանագրությամբ:
- 550 Մեդալ, թողարկված 1945 թ., լեհական հողերի ազատագրման առթիվ, լեհաստանի քարտեզի ու զինանշանի պատկերներով և լեհերեն արձանագրությամբ:
- 551 Երևանի հիմնադրման 2750-ամյակին նվիրված մեդալ, թողարկված 1968 թ., Երևանում, Արգիշտի 1-ի և երկձի մարտակառքի պատկերներով, ինչպես նաև քաղաքի անվան սեպագիր նշաններով:

ՄԱՏԱՆԻ-ԿՆԻՔՆԵՐ

ազաթ

- 552 Սպիտակավուն, կիսաթանկարժեք քարից կերտված, ուշ սասանյան (V—VII դդ.) արվեստին բնորոշ մատանի, որի կենտրոնական մասում փորագրված է մարդկային կիսանդրի:

արծաթ

- 553 Մաշված, արաբատառ արձանագրությամբ, մատանու ձև ունեցող կնիք, կերտված XVII—XVIII դդ.: